

IT OLAMIGA ILK QADAM BOSHLAG'ICH TA'LIMDAN BOSHLANADI**Rahmonova Dilfuzaxon Munavvarjon qizi****Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 4-kurs talabasi****Shokirova Maftunaxon Munavvarjon qizi****Boshlang'ich ta'lim 2-kurs talabasi****Parpiyev O.O.****Ilmiy rahbar: Qo'qon universiteti****Ta'lim kafedrası katta o'qituvchisi****<https://doi.org/10.5281/zenodo.15696248>****Annotatsiya**

Mazkur maqolada zamonaviy axborot texnologiyalarining jamiyat hayotidagi o'rni va ularni o'rgatishda boshlang'ich ta'lim bosqichining roli haqida so'z yuritiladi. IT savodxonligini erta yoshdan shakllantirish, o'quvchilarda algoritmik tafakkur, raqamli madaniyat va xavfsizlikni rivojlantirish zarurligi asoslab beriladi. Shuningdek, xorijiy va mahalliy tajribalar tahlil qilinib, taklif va tavsiyalar bildiriladi.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim, axborot texnologiyalari, raqamli savodxonlik, algoritmik tafakkur, zamonaviy pedagogika, IT-kompetensiya.

"Kelajak – bu texnologiya. Bolalarga texnologiyani erta o'rgatmaslik – ulardan kelajakni olib qo'yish bilan barobar."

Steve Jobs

Bugungi kunda dunyo miqyosida raqamli texnologiyalar jadal sur'atlar bilan rivojlanib, har bir sohaning ajralmas qismiga aylangan. Bu borada O'zbekiston ham zamon bilan hamnafas bo'lish, yosh avlodni raqamli tafakkur, texnologik savodxonlik va dasturlash ko'nikmalari bilan qurollantirish yo'lida izchil islohotlarni amalga oshirmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "Kelajak – raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va bilimli yoshlar qo'lida. Biz ta'limga investitsiya kiritmasak, hech qanday rivoj bo'lmaydi"¹ ushbu fikr bejiz aytilmagan. Chunki zamonaviy dunyo axborot texnologiyalarisiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Raqamli dunyoga moslasha olmagan, sun'iy intellektni tushunmaydigan va undan foydalana olmaydigan jamiyatlar orqada qolib ketmoqda. Bugungi yoshlar esa kelajak poydevorini hozirdan qurayotgan me'morlardir. Ularning bilimli, tafakkuri o'tkir va texnologik jihatdan qurollangan bo'lishi mamlakat taraqqiyoti garovidir.

XXI asr – bu texnologiyalar asri. Har bir soha, har bir faoliyat turi axborot texnologiyalarisiz tasavvur etib bo'lmaydigan zamonda yashayapmiz. IT sohasining jadal rivojlanishi butun ta'lim tizimiga yangicha yondashuvni talab qilmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'limda bu sohani erta o'rgatish dolzarb masalaga aylanmoqda. Chunki bolalikda o'zlashtirilgan asosiy bilim va ko'nikmalar keyingi bosqichlardagi o'quv yutuqlarining poydevori hisoblanadi.

Afsuski, IT savodxonligi ko'p hollarda o'rta yoki oliy ta'lim bosqichlarida boshlanadi. Bu esa yosh avlodning imkoniyatlarini cheklaydi. Shu bois, maqolada axborot texnologiyalariga oid dastlabki bilimlarni boshlang'ich bosqichdayoq joriy etishning ilmiy-amaliy asoslari, uslublari va foydalari tahlil qilinadi.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning 2020-yil 24-yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi.

Zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri – bu raqamli savodxonlik va IT ko'nikmalarini erta bosqichda shakllantirishdir. Dunyo bo'yicha olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlar va tajribalar shuni ko'rsatmoqdaki, axborot texnologiyalariga oid dastlabki bilimlar aynan boshlang'ich ta'limda berilsa, o'quvchilarning tafakkuri, muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish qobiliyati va ijodiy fikrlashi yanada rivojlanadi. Shu jihatdan, quyida raqamli savodxonlikning mazmuni, boshlang'ich bosqichda IT fanining ahamiyati, xorijiy tajribalar va mamlakatimizdagi mavjud holat, shuningdek, IT o'qitishning innovatsion uslublari tahlil qilinadi.

1. Raqamli dunyoda o'smirlarning o'rni

Bugungi yoshlar "digital native" deb ataladi, ya'ni ular tug'ilganidan raqamli texnologiyalar bilan tanish. Ammo bu texnologiyalardan foydalanish ularni to'laqonli raqamli savodxon qilmaydi. Raqamli savodxonlik — bu axborotni qidirish, tahlil qilish, tanlash, xavfsiz ishlatish va ijodiy foydalanish madaniyatidir. Bu madaniyatni shakllantirish maktabgacha ta'limdan boshlanishi, boshlang'ich ta'limda esa tizimli davom etishi zarur.²

2. Boshlang'ich ta'limda IT o'qitishning dolzarbligi

Boshlang'ich maktab o'quvchisining psixologik rivojlanish xususiyatlari unga dastlabki dasturlash, kompyuter savodxonligi, algoritmlash va internet xavfsizligi elementlarini o'zlashtirishga imkon beradi. Ko'plab xorijiy mamlakatlarda, xususan, Estoniya, Finlyandiya va Janubiy Koreyada bu yondashuv allaqachon yo'lga qo'yilgan. Estoniyada 1-sinfdan boshlab bolalar Scratch, Bee-Bot kabi vizual dasturlash tillarida ishlaydi. Bu esa ularning algoritmik tafakkurini rivojlantiradi.³

3. O'zbekiston tajribasi va muammolari

O'zbekistonda raqamli ta'limga e'tibor kuchaygan bo'lsa-da, boshlang'ich bosqichda IT fani mustaqil fan sifatida to'liq joriy etilmagan. Informatika ko'pincha 5-sinfdan boshlanadi. Bu yosh bolalarning texnologik muhitni faqat iste'molchilik nuqtai nazaridan anglashiga olib kelmoqda. Shuningdek, o'qituvchilarning IT kompetensiyalari, darsliklar bazasi va interaktiv vositalarning yetarli emasligi ham dolzarb muammolar sirasiga kiradi.⁴

4. Boshlang'ich sinflarda IT o'rgatish uslublari

- ✓ Boshlang'ich ta'limda IT o'qitishda quyidagi yondashuvlar tavsiya qilinadi:
- ✓ Vizual dasturlash: Scratch, Code.org platformalari orqali multfilm va o'yinlar yaratish.
- ✓ Algoritmik o'yinlar: "Robot yo'l top", "Kod yozing" kabi stol va onlayn o'yinlar.
- ✓ Axborot xavfsizligi: Oddiy ssenariylar orqali parol yaratish, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishni o'rgatish.
- ✓ STEAM loyihalar: Dasturlashni san'at, matematika, texnologiya bilan uyg'unlashtirib, kreativlikni rivojlantirish.⁵

Shu asosda xulosa qilish mumkinki, IT olamiga ilk qadam – bu boshlang'ich ta'limdan boshlanishi lozim. Zero, aynan boshlang'ich bosqichda berilgan IT bilimlar kelajakda raqamli jamiyat qurilishiga asos bo'la oladi. IT savodxonlikni erta yoshdan boshlab shakllantirish zamonaviy inson tarbiyasining ajralmas qismidir. Boshlang'ich ta'limda axborot texnologiyalarini o'rgatish orqali:

- ✓ O'quvchilarning mantiqiy, algoritmik va kreativ tafakkuri rivojlanadi;

² Solodovnikova O.V., "Raqamli savodxonlik asoslari", Toshkent: Fan, 2021.

³ OECD, "PISA 2022 Results – Volume I: Student performance", www.oecd.org/pisa.

⁴ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori PQ-4884-son, 2020-yil 6-noyabr, www.lex.uz.

⁵ Papert S., "Mindstorms: Children, Computers, and Powerful Ideas", Basic Books, 1980.

- ✓ Raqamli xavfsizlik madaniyati barpo etiladi;
- ✓ Yurtimizda IT sohasi uchun salohiyatli kadrlar tayyorlashga poydevor yaratiladi.

Takliflar:

- ✓ Boshlang'ich sinflarda "Axborot savodxonligi" fanini eksperiment tarzida joriy etish.
- ✓ O'qituvchilar uchun "IT boshlang'ich metodikasi" bo'yicha qayta tayyorlash kurslarini tashkil qilish.
- ✓ Scratch, Code.org, Tinkercad kabi platformalarni dars jarayoniga integratsiya qilish.
- ✓ Oilalarda ham bolalarning texnologiyadan foydali foydalanishini rag'batlantirish va yo'l-yo'riq berish.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Solodovnikova O.V. Raqamli savodxonlik asoslari. – Toshkent: Fan, 2021.
2. Papert S. Mindstorms: Children, Computers, and Powerful Ideas. – New York: Basic Books, 1980.
3. PISA Report (2022). Digital Literacy and Learning. – OECD Publishing.
4. UNESCO (2020). ICT in Primary Education: Analytical Survey. – <https://unesdoc.unesco.org>
5. Abdupattayev, G. (2025). NABIJON BOQIYNING "ROHILA" QISSASIDA XARAKTER VA KONFLIKT MASALASI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 14, 127–128. <https://doi.org/10.54613/ku.v14i.1140.7>.
6. Xodjaev, S., & Abdupattaev, G. (2022). Murod Muhammad Do'st ijodida davr va qahramon muammosi. Amerika ijtimoiy va gumanitar tadqiqotlar jurnali, 3 (12), 77-81.
7. Parpiyev, O. (2025). O'QUVCHILARNING YOZMA NUTQ KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH. QO'QON UNIVERSITETI <https://doi.org/10.54613/ku.v14i.1139> XABARNOMASI, 14.